

**lo firgai – Maska – The Mask; libretto na podstawie opowiadania Maska Stanisława Lema
adaptacja: Aleksander Nowak**

Lojban

da pu manku
je poi mi
lo nu zvati ma
lo nu ma
mi pu movdu ma
zukte
prenu
remna
ninmu
mi
mi pu kargau lo mi kanla mi
pu cisma
mi pu bakni
e lo pastu pu kansa mi

ti pu lo dansycu'u
da pu kargau lo klaji cikna
lo nu mi cadzu djica tu'a lo
nobli
lo pluta pa'o lo prenu cu kalri

bu'u lo jamfu be lo
kunmarmaro vi vi'u pu lo
nanmu cu zmadu lo clame'a
surla
ko'a pu nolraitru lo
je poi mi
zo'a ko'a mi co'u tai lo nu mi
pu dapma le nu krorinsa ko'e

ra na pu cumla simlu lo ka
li'u» mi
ko'a pu nolraitru lo
je poi mi
ku'i lo du'u kakne lo nu ko'a
djica lo nu mi vau lo du'u ma

English

There was darkness.
And who was I?
To where?
To whom?
I was moving?
a volitional entity
a person
a human
a woman
I am / me
I opened my eyes, I smiled

I moved forward,
and her dresses moved with
me

This was the court ball.
There opened up a corridor,
that I might walk like some
Queen
down the path through
people

At the foot of a marble statue
stood a man shorter than the
rest.
He was the king.
And who was I?

Passing him I stopped as if I
wished to curtsy low to him.

He did not deign to look upon
me.
He was the King.
And who was I?
But what could he want of
me, what?

Polski

Była ciemność.
A kim byłam ja?
Dokądże?
Do kogóż?
Przesuwałam się?
Obdarzona wolą istota.
Osoba
Człowiek
Kobieta
Ja / Ja jestem.
Otwarłam oczy i
uśmiechnęłam się
Ruszyłam przed siebie a
suknie szły za mną.

To był dworski bal.
Otworzył się korytarz,
abym szła niczym
królowa jakaś
tą wąską ścieżką
międzyludzką.
U stóp marmurowego
posągu, stał człowiek
niższy od innych.
To był Król.

A kim byłam ja?
Mijając go,
przystanęłam, jakbym
chciała złożyć mu
głęboki ukłon.
On zaś nie raczył
spojrzeć na mnie.
To był Król.
A kim byłam ja?
Czegoś może ode mnie
chciał, ale czego?

ku'i lo nu makau pu mi cadzu ja'e ma lo nu noi bo lo vi fange catlu mi ko cu mutce simsa mi nonkansa	But to where was I walking thus? To whom? And then this stranger looked at me just as utterly alone as I	Lecz dokądże tak szłam? Do kogo? I wtedy spojrział na mnie ten obcy, sam tak zupełnie, jak ja byłam sama. Wstał i ruszył za mną. Zatrzymał się po dwu krokach. Zatrzymał się. Zesunęłam z nadgarstka pętlczkę wachlarza. Żeby upadł.
ra sa'irbi'o gi'e klama fa'a mi li re serti je ko'a co'u lo ko'a pu co'u	He rose and came towards me. Two steps and he stopped he stopped	
mi nu sakli mi xancidni lo cmalu cupsri varmuvgau lo be mi mu'a ra lo nu farlu iolni ko'a pu cusku lo do varmuvgau iolna be mi cu cusku xu ei mi fo'a farlu za'u re'u ji'a mi pu cisma	I let slip from my wrist the little loop of my fan. For it to fall. 'Madam', he said, 'Your fan...' 'Sir', I said, 'must I drop it again?' And I smiled.	Pani, rzekł, Oto wachlarz... Panie, powiedziałam, czy mam go upuścić raz jeszcze? I uśmiechnęłam się. A on milczał. Nie wiedział co powiedzieć. Ja uśmiechnęłam się, a on milczał.
e ra pu smaji ra na pu djuno lo du'u lo ka cusku mi pu cisma e ra pu smaji	And he was silent. He did not know what to say. I smiled and he was silent.	
oi ra pu lo caicni prami kujyjai gi'e su'a zilfadni mutce banli i rinka lo nu mi desku i mi risna rilti sutyze'a je mutce cmalu nai lo ka jimte be mi ku se casnu lo tasmi	Oh, it was a passionate love, tender and altogether ordinary. Very great, it caused me to tremble, it quickened my pulse. And very small, being limited in me, subject to the style. We danced. And we kept falling. My lover. Unlover.	Och, to była miłość płomienna, czuła i bardzo zwykła. Bardzo wielka, zniewalająca do drżenia, przyspieszająca tętno, I bardzo była mała, bo miała granice we mnie, poddana stylowi. Tańczyliśmy, spadaliśmy... Mój kochanek, niekochanek.
mi'a pu dansu lo je mi'a pu ca'o farlu lo mi prami na prami		

<p>lo djedi be li re lo prami cuntu pu crakla mapti lo ka tarmi mi pu zernalfu'e gi'e bu'u lo cabna culno lo zungi</p>	<p>In two days the love affair had progressed in due form. I was guiltless and at the same time full of guilt.</p>	<p>We dwa dni romans taką przebył drogę, jak się należało. Byłam niewinna, tak, i zarazem winna straszliwie. On nic nie podejrzewał. Wieczorem trzeciego dnia wzięłam się nareszcie do wykrycia, kim jestem.</p>
<p>ra na pu smadi da lo vanci be lo djedi mi pu za'o mo'u cliva fi fa'irgau poi mi pu</p>	<p>He did not suspect anything. On the evening of the third day I finally set about discovering who I was.</p>	<p>On nic nie podejrzewał. Wieczorem trzeciego dnia wzięłam się nareszcie do wykrycia, kim jestem.</p>
<p>mi pu lo nu vo'a lo manku sivni pu pu ri'e da ma pu se zvati mi ma pu co'e ma pu clira zmadu ma sa'agri be danfu ko da pu pa po'o iinsi lo la Duenna gi'e ja la Angelita gi'e ja la Tlenix lo vi selkra cukli'u ne'i mi</p>	<p>I turned to myself. Into the dark secret. Before. Before, yes, exactly. Where was I? Where was it? What was earlier? A chorus of answers. If there was only one chain... The Duenna and/or Angelita and/or Tlenix These genealogies revolved within me.</p>	<p>Zwróciłam się ku sobie ku mrocznej zagadce. Przedtem – otóż właśnie. Gdzie byłam Byłam!? Przedtem? Chór odpowiedzi, gdybyż tylko jeden ich łańcuch! Duenna i/lub Angelita i/lub Tlenix te genealogie krążyły we mnie.</p>
<p>ku'i ku'i zo'e pu narcu'i fatci ka'e na natfe vo'a ra na kakne ra cu fenki</p>	<p>But... But such a thing was impossible, Truth cannot contradict itself. It cannot. It is madness.</p>	<p>Ale... Ale to przecież nie może być! Prawda nie może być sprzeczna, Nie może. To szaleństwo.</p>
<p>ja'o mi xruti fi lo barda fenra poi vo'a e nai lo nei ta'o poi pu lo nu pa lo je nai</p>	<p>So I retreated from the abyss that was myself and not myself. Back to that which was one. Only one.</p>	<p>Więc cofnęłam się od tej otchłani mojej i nie mojej. Na powrót do tego, co jedyne. Jedyne.</p>
<p>mi lafti lo be lo lanceta</p>	<p>I picked up the smallest Lancet.</p>	<p>Wzięłam najmniejszy lancet.</p>

mi pu katna lo xadni re
ka'ai vlile

batci loi denci
mi pu viska lo gusni
lo rijno lo ka tarmi
fo'a pu na lo fange da
i frica lo drata
ra pu za'ure'u za'o vo'a
ma terpa sai
ma camte'a sai
ko'a ba bo lo
ra mipygre lo nenri
lo xunre rozgu ku nelci lo
bandu ca'u ra
ra pu viska lo
lo ko'a flira cmoni smaji gi'e lo
ka rivbi vau lo nu prami cu
mrobi'o
mi catlu vo'a bu'u lo mirtci
ti pu mi i mi pu cusku fi mi
secau lo vals
ca'o mi

mi bajra lo bartu lo purdi
manku je cilmo lo
mi kakne lo nu ko'a cliva zicai
ku'i mi na pu

mi pu ca se cinri lo pe mi
cnino xadni
te gusni jinme
ralci sanji
sutra corci
mi lenku cliva fepri i drani
fepri nai glare
mi kosmyvrici nenri kanla

I cut the body in half.

With violence.
Clenching my teeth.
I saw a light.
A sliver shape.
It was not a foreign thing,
different another.
It was again, still myself.
What terror!
What horror!
And then he.
He sneaked in.
With red roses, like a shield in
front of him.
He saw.
His face, his silent scream and
escape
Love died.
I looked at myself in the
mirror.
This was I, I told myself
wordlessly.
Still I.
I ran out into a garden dark
and dump.
I could go after him right
away,
but I didn't.
What occupied me now was
my new body.
Shining metal.
Subtle awareness.
Quick movements.
My cold left lung; right lung,
hot.
My faceted internal eye.

Rozciąłem ciało na
dwoje.
Gwałtownie.
Zaciskając zęby.
Zobaczyłam lśniący
Srebrny kształt.
To nie było ono,
obce, inne,
to byłam dalej ja sama.
Cóż za potworność!
Przeerażające!
A wtedy on.
Zakradł się
Niosąc przed sobą
tarczę czerwonych róż.
Zobaczył.
Jego twarz, jego niemy
krzyk i ucieczka.
Miłość zgasła.
Spojrzałam na siebie w
lustrze.
To ja, powiedziałam
sobie bez słów,
to wciąż jeszcze ja.
Wybiegłam w ogród
wilgotny i ciemny.
Mogłam pomknąć
prosto za nim,
lecz nie zrobiłam tego.
Zajmowało mnie teraz
moje nowe ciało.
Lśniący metal.
Mistrzostwo rozróżnień.
Szybkość ruchów.
Me zimne płuco lewe,
gorące płuco prawe.
Pryzmatyczne oko
wewnętrzne.

ca'o kakne lo ka jinvi
gi'e surla
mi pu cfari zukte
mi pu sakyva'u lo panci be mi
na prami
lo nu jersni ko'a tapsni
mi cukli'u paroi je reroi ro
gi bajykla sirji
bajra pluta mi
lo nu fanmo

Still able to think with my
former skill
and ease,
I began to execute.
I took in the smell of my
unlover
to follow his track
I circled once and twice,
then sped straight ahead
on the course which would be
mine
until the end

Zdolna dalej myśleć z
poprzednią biegłością i
swobodą,
jęłam działać.
Brałam w siebie woń
niekochanka mojego,
by ruszyć jego śladem.
Zakręciłam się raz i
drugi wkoło,
aż pognałam przed
siebie,
chwyciwszy trop,
który miał być odtąd
moim do końca.

mi pu bajra pa'o cagri
mi pu bajra gi'e tolkufygla
solris
mi pu bajra pa'o foldi
mi pu bajra pa'o ma'arfe'a
gi'e cicyspafoi
mi pu na sarcu fa lo nu sipna
seki'u ji'a bu'u lo nicta
mi pu bajra pa'o aldeia
mi pu bajra pa'o sosyzda
mi pu bajra pa'o numtca
mi pu bajra

I ran through rains
I ran scorching suns
I ran through fields,
I ran through ravines
and thickets
I did not require sleep
thus in the night too
I ran through villages
I ran through settlements
I ran through small towns
I ran.

Biegłam przez deszcze,
biegłam przez skwary.
Biegłam przez pola,
biegłam przez wąwozy i
chaszczce.

mi pu bajra pa'o brife
mi pu bajra pa'o vrurapkilpra
bisli
mi pu bajra pa'o ricfoi
mi pu bajra pa'o ma'arbi'i
gi'e rutpurdi
mi pu na sarcu fa lo nu citka
seki'u ji'a bu'u lo cerni
mi pu bajra pa'o zarci
mi pu bajra pa'o nunjmaji
mi pu bajra pa'o nunsla
mi pu bajra

I ran through winds
I ran through crackling frost
I ran through parks,
I ran through valleys
and orchards
I did not require to eat
thus in the morning too
I ran through markets
I ran through exhibitions
I ran through fairs
I ran.

Nie znałam potrzeby
snu,
toteż i nocą
biegłam przez wsie,
biegłam przez osady,
biegłam przez
miasteczka.
Biegłam.
Biegłam przez wichry,
biegłam przez
trzaskający mróz.
Biegłam przez parki,
biegłam przez doliny i
sady.
Nie znałam potrzeby
jedzenia,
toteż i rankiem.
Biegłam przez targi,
biegłam przez wystawy,
biegłam przez jarmarki.
Biegłam.

djedi jeftu be li binxo jeftu be li co'a masti je za'o mi pu bajra mi pu pagre rirxe gi'e zbani mi pu selbajra mi pu pagre jimfa gi'e lalxu mi pu velbajra mi pu plixa pa'o mantyzda spati gi'e danlu mi pu terbajra	The days became weeks, the weeks months, and I still ran. I crossed rivers and bays I was sprinting I crossed rapids and lakes I was racing I ploughed through anthills plants and animals I was darting	Dni przeszły w tygodnie, tygodnie w miesiące, a ja wciąż biegłam. Przeprawałam się przez rzeki i zatoki. Pędziłam. Przecinałam strumienie i jeziora. Mknęłam. Przeszywałam mrowiska, rośliny i zwierzęta. Gnałam. Przebywałam góry i równiny. Pędziłam. Przebywałam skaliska i pustynie. Mknęłam. Biegłam. Przebijałam wszystko, cokolwiek stanęło na mej drodze. Lecz nadszedł dzień, gdy zgubiłam jego zapach. Jałowe okazały się wszystkie moje doskonałe zmysły. Zebrawszy się w sobie, popęzłam ciężko ku furcie klasztornej, w której stał zakonnik. Spytałam, czy pozwoli, bym wyznała mu pewną rzecz, z którą trudno mi samej sobie poradzić. Powiedziałam mu o wszystkim. Taniec. Król.
mi pu pagre cmana gi'e pintu'a mi pu selbajra mi pu pagre rokci gi'e cantu'a mi pu velbajra mi pu bajra mi pu ze'a pi ro da poi sanli bu'u lo mi tai	I crossed mountains and plains I was sprinting I crossed rocks and deserts I was racing I ran I broke through whatever was in my way	Przebywałam góry i równiny. Pędziłam. Przebywałam skaliska i pustynie. Mknęłam. Biegłam. Przebijałam wszystko, cokolwiek stanęło na mej drodze. Lecz nadszedł dzień, gdy zgubiłam jego zapach. Jałowe okazały się wszystkie moje doskonałe zmysły. Zebrawszy się w sobie, popęzłam ciężko ku furcie klasztornej, w której stał zakonnik. Spytałam, czy pozwoli, bym wyznała mu pewną rzecz, z którą trudno mi samej sobie poradzić. Powiedziałam mu o wszystkim. Taniec. Król.
ku'i lo djedi ca'o klama ca lo nu mi cirko lo panci mi prane ganse pu tolplixau	But the day came when I lost his scent I felt uselessness of all my perfect senses	Lecz nadszedł dzień, gdy zgubiłam jego zapach. Jałowe okazały się wszystkie moje doskonałe zmysły. Zebrawszy się w sobie, popęzłam ciężko ku furcie klasztornej, w której stał zakonnik. Spytałam, czy pozwoli, bym wyznała mu pewną rzecz, z którą trudno mi samej sobie poradzić. Powiedziałam mu o wszystkim. Taniec. Król.
ca tadni lo vo'a mi parkla tilju fa'a lo malsi bimvrogai i ni'a poi sanli lo sanmo	Studying myself, I crawled heavily towards the monastery gate, under which stood a monk.	Zebrawszy się w sobie, popęzłam ciężko ku furcie klasztornej, w której stał zakonnik. Spytałam, czy pozwoli, bym wyznała mu pewną rzecz, z którą trudno mi samej sobie poradzić. Powiedziałam mu o wszystkim. Taniec. Król.
mi cpedu fi ko'a fe lo nu tirna lo nu mi zugyxu'a bu'u lo nandu vajni mi pu cusku fi ko'a ro da	I asked him to hear my confession in a difficult matter I told him everything	Spytałam, czy pozwoli, bym wyznała mu pewną rzecz, z którą trudno mi samej sobie poradzić. Powiedziałam mu o wszystkim. Taniec. Król.
lo dansu lo nolraitru	the dance the king	Taniec. Król.

lo prami lo nunkalte ko'a pu cusku i je ma du'u xukau do facki fi ko'a xu do djuno ma do ba	the love the hunt He said: what if you should find the one you seek Do you know what you will do then?	Miłość. Pościg. Rzekł mi: A cóż, gdybyś znalazła tego, którego szukasz? Czy wiesz, co wtedy uczynisz?
mi pu cusku mi se djuno lo du'u mi na djica lo ka zukte ku'i mi kakne lo nu na djuno lo nu mi ba na catra	I said: I only know what I do not wish to do but I cannot know that I shall not kill.	Ja na to: Wiem tylko, czego nie chcę uczynić, lecz nie mogę wiedzieć, czy nie zabiję.
ko'a pu cusku ganai i nelci do cusku nai do damba bau lo menli be do ja'o jungau mi lo vi cinmo ma	He said: If, as you indeed tell me, you struggle with this in your mind So tell me how does this feel?	Rzekł mi: Skoro, jak mi właśnie mówisz, walczysz z tym, we własnym umyśle, powiedz mi, jakże ci z tym?
mi pu cusku lo ganse cu xlali ku'i kalte i bajjvi i ganse cadycta i gairgau ro ti mi jgira	I said: The feeling is bad but hunting and tracking and detecting sneaking and lurking, all this gives me satisfaction	Ja na to: Może i nie jest mi dobrze, lecz tropić, ścigać, wykrywać, śledzić i podpatrywać, wszystko to przysparza mi zadowolenia.
ko'a pu cusku krefu ma do ba ca lo nu do viska ko'a gi'e mi pu cusku krefu mi na djuno mi na djuno no nai mi na djuno	He asked again: What will you do when you see him? And I answered again: I do not know. I do not know. No, I do not know.	Powtórnie spytał: Co uczynisz, kiedy go zobaczysz? Powtórnie odpowiedziałam: Nie wiem. Nie wiem. Nie, nie wiem.
do me lo mi mensi ko'a pu cusku do na zy cu jai rinka lo nu mi'ai dunli li bu'u lo flira be lo cevni ce'o ko'a visygau mi lo tolci'o pudydi'u	You are my sister, he said. Your ignorance makes us equal in the face of Providence. Then he showed me an old woodshed.	Jesteś moją siostrą, powiedział. Niewiedza twoja czyni nas równymi przed Prowidencją. Potem pokazał mi starą drewutnię.

sumne nerkla lo mi fepri	A smell entered my lung.	Wszedł mi w płuca zapach.
le sanmo cusku ie ko'a pu zvati ti ko'a pu mipri ne'i lo malsi ku'i re traide pu lebna ra lo mu moi'o be lo djedi	The monk said: Yes, he was here He hid in our monastery, but two traitors carried him off five days ago.	Mnich rzekł: Tak, był tutaj. Skrywał się w naszym klasztorze, lecz dwaj zdrajcy uprowadzili go pięć dni temu.
mi to'o bajra culno se va'o nai bo fa'a lo cmana du'o lo sanmo midnoi	I ran out full speed, towards the mountains according to monk's directions.	Wybiegłam pędem i puściłam się w stronę gór za wskazówkami mnicha.
mi pu cpare la'e di'e lo klina velvi'u lo se cpana lo milxe glare sefta be lo rokci mi pu sutmu'u cikna ce mi pu lo nu mi risna parbi tsagau pu lo nu kelci je lo ka sanga bau lo banli nunkalte	I climbed, following the clear spoor on the warm surface of the stone. I raced up and I felt my pulse strengthening felt it play and sing in magnificent pursuit	Pięłam się wyraźnym śladem na rozgrzanych płaszczyznach skał. Gnałam w górę i czułam wzmożone tętno mego wnętrza, które grało i śpiewało we wspaniałym pościgu.
mi pu viska lo dinju pu gacri lo snime nenri turni smaji suksa binxo lo tordu savru pa zenba sance je za'u re'u smaji	I saw a building covered with snow Inside silence reigned Suddenly, a short noise then one more sound, and again silence.	Zobaczyłam budowlę zabieloną śniegiem. Wewnątrz panowała cisza. Odgłos nagły, po nim jeszcze jeden dźwięk, potem znów cisza.
ko'a pu vreta fi'o ni'a le serti jmive ku'i nonsanji	He was lying under the stairs. Alive but unconscious.	Leżał pod schodami. Żywy, lecz bez przytomności.
cermurse be ko'a cmoni gi'e fanmo vasxu gi'e se i mi menli surla pu zvati fa lo nu mi ticysku ne'a ko'a mi pu xanjai ko'a	At dawn he groaned and seized to breathe. And only then, my mind at rest, did I lie down beside him and wrapped him tightly in my arms.	Świtem zajęczał i przestał oddychać. A wtedy, już uspokojona, układałam się przy nim szczelnie, owinęłam go i wzięłam w objęcia.

mi bregau tasmi bu'u lo gusni
gi'e manku pa'o lo djedi be li
re be lo snime vilti'a
la ci djedi lo solri pu cikna

I lay thus in the light and in
the darkness through two
days of snow storm
And on the third day the sun
came up.

I leżałam tak w świetle
i w mroku, przez dwa
dni śnieżycy.
A w trzecim dniu
wzeszło słońce.